

TEJU COLE

CIUTAT OBERTA

TRADUCCIÓ DE L'ANGLÈS
DE XAVIER PÀMIÉS

BARCELONA 2012

QUADERNS CREMA

TÍTOL ORIGINAL *Open City*

Publicat per

QUADERNS CREMA

Muntaner, 462 - 08006 Barcelona
Tel. 934 144 906 - Fax. 934 147 107
correu@quadernscrema.com
www.quadernscrema.com

© 2011 by Teju Cole. Tots els drets reservats
© de la traducció, 2012 by Xavier Pàmies Giménez
© de la fotografia de la coberta, by Fons Fotogràfic F. Català-Roca - Arxiu
Fotogràfic de l'Arxiu Històric del Col·legi d'Arquitectes de Catalunya
© d'aquesta edició, 2012 by Quaderns Crema, S.A.U.

Drets exclusius d'edició en llengua catalana:
Quaderns Crema, S.A.U.

A la coberta, fotografia de l'hotel Hilton de Nova York,
Sixth Avenue, de F. Català-Roca (1987)

ISBN: 978-84-7727-530-5
DIPÒSIT LEGAL: B. 21 914-2012

AIGUADEVIDRE *Gràfica*
QUADERNS CREMA *Composició*
ROMANYÀ-VALLS *Impressió i relligat*

PRIMERA EDICIÓ *setembre de 2012*

Sota les sancions establertes per les lleis,
queden rigorosament prohibides, sense l'autorització
per escrit dels titulars del copyright, la reproducció total o
parcial d'aquesta obra per qualsevol mitjà o procediment mecànic
o electrònic, actual o futur—inclouent-hi les fotocòpies i la difusió
a través d'Internet—, i la distribució d'exemplars d'aquesta
edició mitjançant lloguer o préstec públics.

U

Quan la tardor passada vaig començar a sortir a passejar a les tardes, vaig trobar que Morningside Heights era un bon punt de partida per explorar la ciutat. Sortint de la catedral de Saint John the Divine i travessant Morningside Park hi ha només un quart d'hora fins a Central Park. En sentit contrari, anant cap a ponent, Sakura Park queda a deu minuts, i enfilant des d'allà cap al nord arribes a Harlem seguint la vora del Hudson, que queda darrere dels arbres però no se'l sent per culpa del trànsit. Aquestes passejades, un contrapunt a l'atapeïda jornada laboral de l'hospital, es van anar allargant progressivament i em van portar cada vegada més lluny, de manera que sovint em trobava lluny de casa ben entrada la nit i havia de tornar amb metro. Va ser així com, al començament de l'últim any de pràctiques d'especialització de psiquiatria, la ciutat de Nova York es va obrir pas de mica en mica en la meua vida.

Poc abans de començar aquest vagareig, havia agafat el costum d'observar les migracions d'ocells des del pis, i ara penso que potser totes dues coses hi tenen relació. Els dies que arribava d'hora de l'hospital, mirava per la finestra com aquell qui consulta els auspicis esperant veure el miracle de les migracions de la naturalesa. Cada vegada que distingia un estol d'oques solcant el cel en formació, tractava d'imaginar-me com es devia veure la nostra existència des de la seva perspectiva, i pensava que, si elles mai es lliuren a aquesta mena de reflexions, els gratacels els devien fer l'efecte d'un rodal espès d'avets. Sovint, quan escorcollava el cel, tot el que veia era pluja, o el deixant d'un avió

partint la finestra en dos, i íntimament arribava a dubtar que aquells ocells de coll i ales fosques, cos clar i cor infatigable existissin en realitat. Em tenien tan admirat que no em refiava de la memòria quan no hi eren.

De tant en tant passaven volant coloms, i també pardals, cargolets, oriols, tàngares i falciots, tot i que quasi sempre em resultava impossible identificar-los perquè tot just eren taques diminutes, solitàries i mancades de color que passaven rabent pel cel. Mentre esperava algun d'aquests rars esquadrans d'oques, a vegades escoltava la ràdio. Acostumava a evitar les emissores nord-americanes perquè hi posen masses anuncis per al meu gust—unes jaquetes d'esquí a continuació de Beethoven, Wagner després d'un formatge artesà—, i sintonitzava emissores d'internet canadenques, alemanyes o holandeses. I, encara que sovint no entenien els locutors perquè no en dominava gaire la llengua, la programació sempre s'avenia molt amb l'estat d'ànim que acostumo a tenir cap al tard. Quasi totes les peces em sonaven perquè feia més de catorze anys que escoltava amb avidesa música clàssica per la ràdio, però també en posaven que no coneixia. També hi havia moments de sorpresa, tot i que poc freqüents, com la primera vegada que vaig sentir, en una emissora d'Hamburg, una captivadora peça per a orquestra i contralt de Shchedrin (o potser de Ysaÿe) que encara ara no he aconseguit identificar.

M'agradava el murmuri dels locutors, el so d'aquelles veus que parlaven en to plàcid des de milers de quilòmetres de distància. Abaixava els altaveus de l'ordinador i mirava a fora, agombolat per la serenor que suscitaven aquelles veus, i no em costava gens establir una comparació entre la meva persona en l'austeritat del meu pis i el locutor o la locutora de ràdio a la seva cabina en el que devien ser altres hores de la nit en algun punt d'Europa. Encara ara con-

tinuo relacionant aquelles veus incorporèries amb l'aparició de les oques migradores. Tot i així, no devia veure les migracions més de tres o quatre vegades entre tot; la major part de dies només veia els colors del cel al capvespre, amb els seus blaus esblaimats, els seus rogents terrosos i seus porpres, que de mica en mica anaven donant pas a l'ombra. Quan es feia fosc, agafava un llibre i llegia a la claror d'un llum de taula vell que havia rescatat d'un dels contenidors de la universitat, que tenia la bombeta coberta per un pàmpol de vidre que em projectava una claror verdosa sobre les mans, sobre el llibre que tenia a la falda i sobre la tapisseria gastada del sofà. A vegades llegia les frases del llibre en veu baixa, i quan ho feia m'adonava de la forma estranya amb què la veu se'm barrejava amb el murmuri dels locutors de ràdio de França, Alemanya o Holanda o amb la fina textura de les cordes de violí de les orquestres, i tot això accentuat pel fet que tot el que llegia era traduït d'alguna llengua europea. Aquella tardor vaig saltar d'un llibre a un altre: *La càmera lúcida* de Barthes, *Telegrames de l'ànima* de Peter Altenberg, *L'últim amic* de Tahar Ben Jelloun, i d'altres.

Enmig d'aquella fuga sonora vaig recordar sant Agustí i com va quedar d'admirat davant sant Ambròs, que figurava que havia trobat una manera de llegir sense pronunciar les paraules en veu alta. Resulta certament curiós—i ara em sobta tant com em va sobtar aleshores—que siguem capaços de comprendre les paraules sense dir-les alt. Segons sant Agustí, el valor i el sentit íntim de les frases es copsa més bé en veu alta, però des d'aleshores la nostra concepció de la lectura ha canviat molt. Fa massa temps que se'ns ensenya que un home que llegeix alt tot sol és senyal d'excentricitat o de bogeria; hem perdut el costum de sentir-nos la veu, excepte en una conversa o enmig de la seguretat d'una multitud vociferant. Un llibre, però, és sinònim de

conversa: una persona s'adreça a una altra, i el so audible és o hauria de ser connatural a aquest col·loqui. Llegia en veu alta entre mi, doncs, tenint-me a mi mateix de públic, i donava veu a les paraules d'una altra persona.

D'una forma o d'una altra, aquestes estranyes hores vespertines transcorrien plàcidament, i sovint m'adormia al sofà mateix, d'on no m'aixecava per anar-me'n cap al llit fins molt més tard, normalment pels volts de mitjanit. Aleshores, quan semblava que només feia uns quants minuts que dormia, em despertava bruscament l'alarma del mòbil, que era un extravagant arranjament del «Oh, arbre sant» amb so de marimba. En aquests primers moments de consciència, enlluernat per la sobtada claror del matí, el cap continuava fent la seva i recordava fragments de somnis o passatges del llibre que llegia abans d'adormir-me. Va ser per trencar la monotonia d'aquests vespres que, dos o tres dies a la setmana després de la feina, i almenys un dia del cap de setmana, sortia a passejar.

Al principi els carrers em semblaven un atabalament, un mareig després de la concentració i la relativa tranquil·litat de la jornada, com si algú hagués alterat la calma d'una capella silenciosa amb l'eixordadissa d'un televisor a tot volum. Passava enmig de venedors i de treballadors, per carrers en obres, envoltat dels clàxons dels taxis. Passejar per les parts més transitades de la ciutat em portava a mirar més persones, centenars i potser milers més, de les que acostumava a veure al llarg de tot el dia, però la impressió d'aquesta infinitat de cares no aconseguia mitigar gens la meva sensació de solitud; més aviat l'accentuava. Quan vaig començar a passejar, d'altra banda, em cansava més, amb una fatiga diferent de la que havia sentit els primers mesos de pràctiques, tres anys enrere. Un vespre vaig anar caminant fins a arribar a Houston Street, una distància de més de deu quilòmetres, i

vaig acabar tan rebentat que no sabia on era i amb prou feines em podia aguantar dret. Aquell dia vaig tornar-me'n a casa amb metro, però no em vaig adormir a l'acte, sinó que em vaig quedar al llit desvetllat per un excés de cansament, i vaig dedicar-me a recordar a les fosques totes les escenes i situacions de què havia sigut testimoni mentre voltava, examinant cada incident com un infant que juga amb un joc de construccions, mirant de destriar quin corresponia a quin lloc i quin lligava amb quin altre. Cada barri de la ciutat semblava fet d'una matèria diferent, cada un semblava tenir una pressió atmosfèrica diferent i una càrrega psicològica diferent: la il·luminació viva i les botigues tancades, els projectes d'habitatges i els hotels de luxe, les escales d'incendis i els parcs. La meva tasca inútil de destriar va continuar fins que les imatges van començar a confondre's entre elles i a prendre formes abstractes sense relació amb la realitat de la ciutat; i només aleshores el meu cervell agitat va manifestar-me una mica de compassió i es va assossegar, i va envair-me finalment un son sense somnis.

Aquestes passejades satisfieien una necessitat, perquè eren un descans de l'ambient mental estrictament ordenat de la feina; i, de seguida que vaig descobrir que em servien de teràpia, vaig incorporar-les a la meva rutina fins a l'extrem d'oblidar la vida que feia abans de començar a passejar. La feina era un règim de perfecció i de competència, i no consentia la improvisació ni tolerava cap error. El meu projecte de recerca era interessant—feia un estudi clínic sobre trastorns afectius de la gent gran—, però el grau de detall que exigia era d'una complexitat que anava més enllà de tot el que havia fet fins aleshores. Els carrers servien d'agradable compensació a tot això. Totes les decisions—on s'havia de trencar a mà esquerra, quanta estona podia passar abstret davant d'un edifici abandonat, decidir si con-

templar la posta de sol sobre Nova Jersey o endinsar-se en la foscor del East Side per mirar cap a la banda de Queens—eren intranscendents, i això les convertia en una il·lusió de llibertat. Recorria les illes de la ciutat com si les amidés amb les meves passes, i en aquest vagareig les estacions de metro prenién categoria de motiu recurrent. El fet de veure munnions de gent baixant a corre-cuita cap als vestíbuls de sota terra se'm feia estrany cada vegada, i em causava la sensació que tot el gènere humà s'afanyava, empès per una pulsó mortal contrària a l'instint, a ficar-se en catacumbes mòbils. A la superfície jo estava amb milers de solitaris com jo; però al metro, enmig de desconeguts, donant-los empentes i rebent-ne per tenir lloc i espai per respirar mentre tothom revivia traumes inconfessats, la solitud s'accentuava.

Un diumenge de novembre al matí, després d'una caminada pels carrers relativament tranquils de l'Upper West Side, vaig arribar a la gran plaça de Columbus Circle, que estava banyada de sol. La zona havia canviat últimament; s'havia tornat un lloc més comercial i més turístic gràcies als dos edificis que hi havia aixecat la Time Warner. Els edificis, construïts en molt poc temps, s'acabaven d'inaugurar, i eren plens de botigues on venien camises fetes a mida, vestits de marca, joies, accessoris per als amants de la cuina, articles de cuir artesanals i objectes decoratius d'importació. A les plantes de sobre hi havia alguns dels restaurants més cars de tota la ciutat, que oferien tòfones, caviar, vedella de Kobe i «prohibitius menús» de degustació. Més amunt dels restaurants hi havia pisos que devien ser dels habitatges més cars de la ciutat. La curiositat m'havia portat a entrar a les botigues de la planta baixa un parell de vegades, però el preu dels articles i l'ambient elitista que s'hi respirava no